

маційних технологій за напрямками діяльності МОЗ України і системи охорони здоров'я. Зареєстровано п'ять НДДКР у галузі авіації та освоєння космосу.

Одним із прикладів системного застосування інформаційно-аналітичних методів є КП «Науково-дослідний інститут соціально-економічних проблем міста», яке здійснює активну науково-дослідну роботу щодо розвитку та технологічного супроводження програмно-технічного комплексу інтегрованої інформаційної системи суб'єктів підприємницької діяльності м. Києва; розширення функціональних можливостей та системно-технологічного супроводження інтегрованого банку даних житлового фонду міста; розробки, впровадження та системно-технологічного супроводження інформаційних комп'ютерних технологій і систем забезпечення виконання управлінських функцій тощо.

Висновки

Таким чином, аналіз публікацій фахового журналу «Науково-технічна інформація» та тематики наукових досліджень у базі НДДКР і дисертацій УкрІНТЕІ підтверджує, що напрям інформаційної аналітики як галузі наукової діяльності існує і розвивається.

Сфера інформаційно-аналітичної діяльності є напрямом досліджень різних спеціальностей за переліком ВАК України, а також є предметом наукових досліджень установ Національної академії наук, галузевих академій, міністерств і регіональних органів влади.

Отже, є практичні підстави існування в системі вищої освіти спеціальності «консолідована інформація», яка дає знання і уміння у сфері опрацювання першоджерел інформації, методів і технологій її консолідації для прийняття рішень у різних галузях знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Каныгин Ю. М.* Индустрия информатики. – К.: Техника, 1987. – С. 82.
2. *Калитич Г. І.* Консолідація знань і мудрості як проектування і основа гармонійного поступу України // НТІ. – 2008. – № 1. С. 51.
3. *Канунець Н. Е.* Консолідована інформація: сучасний фах освітньо-наукового напрямку інформаційних наук / режим доступу http://www.nbuv.gov.ua/Portal/natura/VNULP/ism/2009_653/15.pdf
4. *Сляднева Н. А.* Информационно-аналитическая деятельность: проблемы и перспективы // Информационные ресурсы России. – 2001. – №1. – С. 14–21
5. *Бондаренко М. Ф., Маторин С. И., Соловьева Е. А.* Моделирование и проектирование бизнес-систем: методы, стандарты, технологии. – Харьков: ООО «Компания СМІТ», 2004, 272 с.
6. *Пархоменко В. Д., Гончаренко А. П., Пархоменко О. В.* Информационная и управление в современных условиях // Информационная, анализ, прогноз – стратегические рычаги эффективного государственного управления: IV Междунар. науч.-практ. конф. 1–2 декабря 2004 г.: тезисы докл. – К.: УкрІНТЕІ, 2004. – С. 17–22.
7. *Пархоменко В. Д., Пархоменко О. В.* Інформаційна аналітика у сфері науково-технічної діяльності: Монографія. – К.: УкрІНТЕІ, 2006. – 224 с.

УДК 339.924 : 332.1

ПРОБЛЕМИ ІНСТИТУЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МІЖНАРОДНОГО НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА РЕГІОНІВ

І. Г. Бабець, канд. екон. наук

Постановка проблеми. Головним чинником міжнародної конкурентоспроможності країни в умовах глобалізації стає науково-технічний потенціал, який є основою формування знанневоорієнтованої економіки. Розширення кордонів Європейського Союзу та формування європейського наукового простору створюють сприятливі умови для активізації науково-технічного співробітництва областей України з країнами ЄС. Тому однією зі стратегічних цілей

державної політики у сфері науки та інновацій на 2008–2012 рр. визначено курс на інтеграцію вітчизняного сектору наукових досліджень і розробок у світову інноваційну систему [1]. Проте міжнародна співпраця вітчизняних регіонів, як і раніше, має торговельне та інвестиційне спрямування, а розвитку науково-технологічної складової на практиці приділяється мало уваги. Тому актуальним є створення відповідного інституційного середовища для забезпечення ефективного використання наявного науково-технічного потенціалу, який для багатьох вітчизняних регіонів може стати конкурентною перевагою в міжнародному співробітництві. Державна регіональна політика повинна базуватися на інноваційних факторах економічного зростання, зокрема й у сфері міжнародного співробітництва, основою якого мають стати науково-технічні розробки, виробництво високотехнологічної

продукції, надання наукомістких послуг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У працях вітчизняних учених розглядаються особливості державного управління науково-технологічною та інноваційною сферою в Україні та в розвинутих країнах, подаються рекомендації щодо вдосконалення державної політики в нашій країні, зокрема стосовно збільшення частки науково-технічних програм у загальних обсягах фінансування цільових програм, розширення державно-приватного партнерства у сфері науки та інновацій [2]. Досліджуються особливості міжнародної співпраці наукових організацій в регіонах України та перспективи їхньої участі в VII Рамковій програмі ЄС з наукових досліджень і технологічного розвитку [3]; розглядаються проблеми інноваційного розвитку глобалізованого регіону та напрями зміцнення його технологічної безпеки на основі міжнародного обміну технологіями [4]; здійснюється оцінка рівня розвитку науково-технічного потенціалу областей України [5].

Незважаючи на те, що в публікаціях вітчизняних учених висвітлені основні тенденції науково-технічної співпраці з іншими країнами, теоретичні і прикладні аспекти міжнародного технологічного обміну, недостатньо уваги, на нашу думку, приділяється дослідженню проблем і особливостей формування інституційного забезпечення участі регіонів у науково-технічному міжнародному співробітництві.

Мета статті – виявлення проблем інституційного забезпечення міжнародного науково-технічного співробітництва регіонів і обґрунтування напрямів удосконалення державного управління в цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Міжнародне співробітництво в науково-технічній сфері регулюється на загальнодержавному рівні угодами між Кабінетом Міністрів України та урядами інших країн, Угодою між Україною та Європейським Співтовариством про наукове і технологічне співробітництво. У цих угодах недостатньо розроблена науково-технічна складова; не враховуються потреби регіонів у реалізації міжнародної співпраці; визначено надто широкий перелік галузей співробітництва, серед яких практично відсутні високотехнологічні. Наприклад, в Угоді між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво серед основних завдань визначено «розгляд програм економічного, промислового та науково-технічного співробітництва в галузях, що являють взаємний інтерес» [6], а в переліку пріоритетних галузей лише дві належать до високотехнологічних (фармацевтична і електронна).

Зміст інших міжурядових угод (з Латвією, Чехією, Естонією) практично не відрізняється від розглянутої вище, а Угода між Урядом України і Урядом Республіки Польщі про торгівлю та економічне співробітництво взагалі науково-технічної співпраці не

передбачає. Ці угоди не враховують особливості науково-технічної співпраці з кожною країною, зумовлені відмінністю наукового та інноваційного потенціалу, різними інтересами цих країн у сфері співробітництва з Україною.

Угоди, укладені місцевими органами державної влади та органами влади територіально-адміністративних одиниць європейських країн, не визначають пріоритетні напрями спільних науково-технічних чи інноваційних проектів і механізми їхньої реалізації. Наприклад, Угода про двостороннє співробітництво Львівської області з Землею Штирія Австрійської Республіки передбачає лише спільні дії в галузі освіти (стажування працівників, обмін фахівцями, навчання), у галузі економіки (залучення інвестицій) та в галузі культури [7].

У Державній програмі розвитку транскордонного співробітництва на 2007–2010 рр. наголошується на необхідності «активізації транскордонного співробітництва у сфері культури, освіти, науки і соціальної сфери» [8]. Проте серед 16 проектів транскордонного співробітництва (ТКС), які заплановано здійснити за фінансової підтримки держави протягом 2008–2010 рр., лише один стосується науково-виробничої співпраці. Державна стратегія регіонального розвитку одним із пріоритетних напрямів визначає активізацію транскордонного співробітництва в науково-технічній сфері [9]. У той же час, у документах, що затверджені на мезорівні управління і стосуються регулювання регіонального розвитку та міжнародної співпраці, науково-технічний напрям практично не розроблений, відсутні механізми забезпечення реалізації міжнародних науково-технічних проектів на регіональному рівні.

Вивчення регіональних програм ТКС областей України показало, що лише в програмі Закарпатської області передбачено науково-теоретичний напрям, завданням якого є теоретико-методологічне визначення та практичне обґрунтування засад транскордонних зв'язків, розроблення механізмів становлення, розвитку і перспективного співробітництва прикордонних регіонів [10]. Програма розвитку зовнішніх зв'язків, міжнародної та промоційної діяльності Львівської області на 2008 р. серед основних напрямів співпраці визначає проведення наукових досліджень у сфері транскордонного співробітництва та публікацію їхніх результатів, вивчення закордонного досвіду впровадження новітніх енергозберігаючих технологій та низку науково-освітніх заходів, що стосуються переважно обміну студентами та науковими працівниками [11]. Механізми підтримки і реалізації міжнародних науково-технічних проектів у регіональних програмах розвитку не передбачаються.

Неефективно діючим можна вважати й механізм узгодження діяльності центральних і місцевих органів

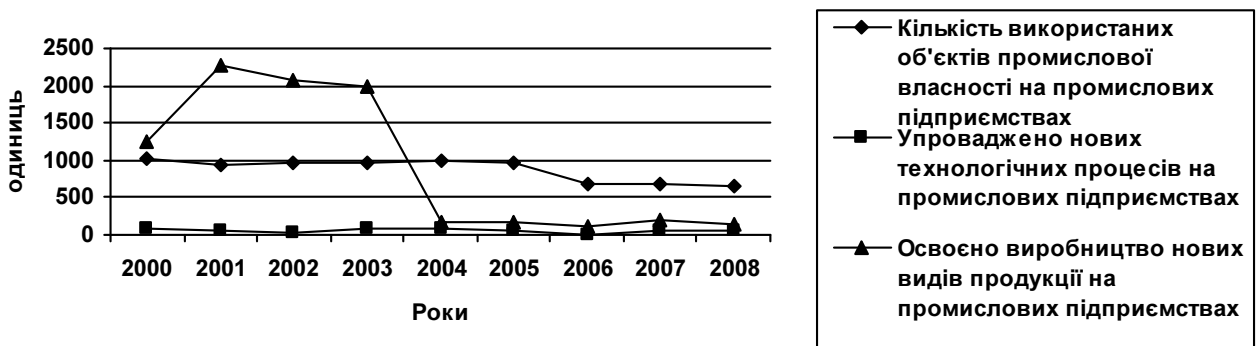
виконавчої влади і органів місцевого самоврядування у сфері державного стимулювання розвитку регіонів та виконання регіональних стратегій розвитку, який передбачає укладання Угод щодо регіонального розвитку між Кабінетом Міністрів України та обласними радами [12]. Змістовний аналіз більшості таких угод свідчить про те, що місцеві органи влади не використовують повною мірою можливостей співпраці з урядом для зміцнення науково-технічного потенціалу регіону та активного залучення його до міжнародної співпраці. Наприклад, Угода щодо регіонального розвитку Донецької області визначає пріоритетними розвиток та реструктуризацію в регіоні вугільної галузі, розвиток ефективної системи екологічної безпеки території, розбудову та модернізацію інфраструктури [13], а відповідна Угода Львівської області – розвиток базових галузей промисловості, системи життєзабезпечення населених пунктів, створення ефективної системи в галузі охорони довкілля, збереження історико-культурної спадщини [14].

Унаслідок недостатнього фінансування науково-технічної сфери, нерозвиненості інноваційної інфраструктури та несформованості ринку інновацій участь вітчизняних наукових організацій у міжнародному співробітництві орієнтована переважно на забезпечення їхнього власного розвитку і не враховує потреб промислових підприємств. Наприклад, у Львівській області спостерігається тенденція до зростання кількісних показників міжнародної співпраці наукових організацій. Так, кількість працівників наукових організацій Львівської області, які виїздили за межі України з метою проведення наукових досліджень зросла з 301 у 2000 р. до 374 осіб у 2008 р., а кількість грантів, отриманих від міжнародних фондів – із 106 до 164 відповідно [15, с.24; 16, с. 69]. При цьому переважають такі форми міжнародного науково-технічного співробітництва: участь викладачів, науковців і студентів у міжнародних проектах за підтримки Європейської Комісії з метою підвищення кваліфікації

працівників та оновлення матеріальної бази установ; участь організацій у міжнародних проектах з удосконалення інформаційного забезпечення міжнародного науково-технічного співробітництва («Використання інформаційних технологій в інноваційній сфері міста і регіону», «Створення сприятливих умов для розвитку інноваційних підприємств України на основі регіональних механізмів»).

Наголосимо, що для забезпечення міжнародної конкурентоспроможності регіону важливим є співробітництво на всіх стадіях інноваційного процесу (від фундаментальних досліджень до виведення інновацій на ринок), що сприятиме вирішенню спільних науково-технічних і економічних проблем. Отже, міжнародна співпраця має відбуватися не лише у сфері освіти чи інфраструктурного забезпечення науково-технічної діяльності, а й передбачати участь вітчизняних підприємств і наукових організацій у проектах з розробки і впровадження технологій. Тому ефективність міжнародної співпраці наукових організацій повинна оцінюватися не лише за кількісними показниками, які характеризують результати їхньої діяльності. Необхідно оцінювати якісний рівень міжнародного співробітництва цих установ через його вплив на розвиток регіону, який можна визначити, зокрема, за позитивними чи негативними змінами в інноваційній діяльності. Так, у Львівській області, незважаючи на постійне зростання обсягів фінансування науково-технічних робіт (з 7 тис. грн. на одного працівника наукових організацій у 2000 р до 43,8 тис. грн. – у 2008 р.), поступово зменшується кількість використаних промисловими підприємствами об'єктів промислової власності, різко знизилася активність підприємств в освоєнні виробництва нових видів продукції, що певною мірою свідчить про неефективне використання коштів (див. рисунок).

Відповідно участь працівників наукових органі-

Динаміка показників інноваційної діяльності промислових підприємств Львівської області [15; 17, с. 68; 18; 19]

зацій у міжнародному співробітництві не враховує потреб промислових підприємств, не спрямована на впровадження науково-технічних розробок у виробництво і не передбачає реалізацію спільних інноваційних проектів у регіоні. Відсутність зв'язку між науково-дослідним сектором і підприємництвом призводить до комерціалізації технологій переважно на початкових стадіях інноваційного процесу, що зумовлює невисокий попит на такі науково-технічні розробки з боку підприємств. Крім цього, міжнародне співробітництво наукових організацій створює низку загроз технологічній безпеці регіону і країни, оскільки обмін новинками, які знаходяться на стадії «ідеї», не завжди є еквівалентним, що може призвести до незаконного використання вітчизняних розробок недобросовісними партнерами з інших країн. Саме тому реалізація спільних науково-технічних проектів повинна відбуватися за фінансової підтримки держави, що забезпечить рівноправну співпрацю вітчизняних науково-дослідних установ і підприємств з іноземними партнерами.

Висновки

Дослідження інституційного забезпечення міжнародного науково-технічного співробітництва на регіональному рівні дало змогу виявити низку проблем: існуючі міжурядові угоди мають декларативний характер і стосуються співробітництва в галузях переважно третього технологічного укладу; угоди, укладені на мезорівні управління між відповідними владними структурами територіально-адміністративних одиниць нашої країни та країн ЄС не передбачають реалізації спільних науково-технічних проектів; угоди щодо регіонального розвитку не враховують потреби і перспективи науково-технічного співробітництва; проекти транскордонного співробітництва характеризуються низькою наукомісткістю; у програмах регіонального розвитку відсутні механізми забезпечення реалізації міжнародних науково-технічних проектів на регіональному рівні.

Удосконалення інституційного забезпечення міжнародного науково-технічного співробітництва регіонів повинно базуватися на диференційованому підході до укладання міжурядових угод, що передбачає обов'язкове врахування особливостей розвитку науково-технічного потенціалу країни-партнера та визначення пріоритетних напрямів співпраці з метою ефективного використання конкурентних переваг вітчизняних регіонів і зміцнення їхнього науково-технічного сектору на основі міжнародного співробітництва. Для узгодження пріоритетів регіонального розвитку з пріоритетними напрямами міжнародного співробітництва, передбаченими в міжурядових угодах, доцільно в кожній області України розробляти і реалізовувати регіональні програми міжнародного співробітництва. Такий підхід забезпечить взаємозв'язок інституцій-

ного забезпечення міжнародного науково-технічного співробітництва на всіх рівнях ієрархії управління.

Регіональна програма міжнародного співробітництва в частині науково-технічної співпраці повинна включати: обґрунтування пріоритетних напрямів співпраці; визначення суб'єктів співробітництва; механізми фінансування спільних проектів; визначення інституцій, що надають інформаційну і консультативну підтримку; порядок правової охорони і захисту об'єктів інтелектуальної власності, що створюються або впроваджуються в процесі реалізації спільних проектів.

Перспективи подальших досліджень щодо активізації науково-технічної складової міжнародного співробітництва на регіональному рівні пов'язані з розробкою механізмів реалізації спільних проектів у науково-технічній сфері, розвитком інноваційної та інформаційної інфраструктури регіону.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 20.12.2008 р. № 1107 «Про затвердження Програми діяльності Кабінету Міністрів України «Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua/document/181072921/Програма.doc>.
2. Механізми державного управління науково-технологічною сферою (світовий та вітчизняний досвід) : монографія / [Мусіна Л. А., Кваша Т. К., Березняк Н. В., Євтушенко В. М., Андрощук Г. О.] – К.: УкрІНТЕІ, 2009. – 216 с.
3. Жихор О.Б. Соціально-економічний вимір розвитку науки і науково-технічної діяльності в регіонах України: монографія / Жихор О. Б. – Львів: Ліга-Прес, 2008. – 248 с.
4. Яремко Л. А. Глобалізований регіон та зовнішньоекономічна безпека України: теоретико-методологічний аспект: монографія / Л. А. Яремко. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії, 2007. – 524 с.
5. Головатюк В. М. Проблеми поліпшення інноваційної сприйнятливості регіональних економік / Головатюк В. М., Соловйов В. П. // Регіональна економіка. – 2009. – №1. – С. 89-98.
6. Закон України «Про ратифікацію Угоди між Кабінетом Міністрів України та Урядом Словацької Республіки про економічне, промислове та науково-технічне співробітництво» від 22.02.2007 № 686-V // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua>.
7. У Львові завершив роботу IV Міжнародний Економічний форум // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kmu.gov.ua>.
8. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2006 р. № 1819 «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2007–2010 роки» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.guon.kiev.ua>.
9. Постанова Кабінету Міністрів України від 21 липня 2006 р. № 1001 «Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на період до 2015 року» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.
10. Програма розвитку транскордонного співробітництва Закарпатської області на 2007 рік // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.carpathia.gov.ua>.
11. Рішення Львівської обласної ради від 19 лютого 2008 р. № 459 «Про затвердження програми зовнішніх зв'язків, міжна-

родної та промоційної діяльності Львівської області на 2008 рік» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oblrada.lviv.ua>.

12. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів». Із змінами, внесеними згідно із Законом №3235-IV від 20.12.2005 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

13. Угода щодо регіонального розвитку Донецької області // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.donoda.gov.ua/main/ua/149.htm>.

14. Угода щодо соціально-економічного розвитку Львівської області між Кабінетом Міністрів України та Львівською обласною радою // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.oblrada.lviv.ua/programs/uhoda-oblrada.pdf>.

15. Наукова та інноваційна діяльність Львівщини. Статистичний збірник. – Львів: Головне управління статистики у Львівській

обл., 2002. – 64 с.

16. Наукова діяльність на Львівщині у 2008. Статистичний збірник. – Львів: Головне управління статистики у Львівській обл., 2009. – 82 с.

17. Інноваційна діяльність у Львівській області 2007. Статистичний збірник. – Львів: Головне управління статистики у Львівській обл., 2008. – 112 с.

18. Впровадження інновацій промисловими підприємствами за видами діяльності у Львівській області. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській обл. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.lviv.ua>.

19. Основні показники новаторської діяльності у Львівській області. Офіційний сайт Головного управління статистики у Львівській обл. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.stat.lviv.ua>.

УкрІНТЕІ надає інформаційні послуги з питань:

СТВОРЕННЯ ТА АНАЛІЗУ ЕЛЕКТРОННИХ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

521-00-56, 521-09-45

- надання доступу до інформаційних ресурсів у вигляді структурованих баз УкрІНТЕІ в електронній бібліотеці (кімната 20)
- ретроспективний тематико-фактографічний пошук у базах даних НДДКР, дисертацій, технологій
- оформлення реєстраційно-облікових документів

НАДАННЯ ПРОГНОЗНО-АНАЛІТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

521-00-27, 521-00-02

- підготовка комплексу прогнозно-аналітичних інформаційних продуктів (прогнози, тенденції) з пріоритетних напрямів розвитку науки, технологій, інновацій та виробництва

ІНФОРМАЦІЙНОЇ І МІЖНАРОДНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

521-00-47, 521-09-81

- тематичний пошук за БД «Законодавчі та нормативні акти у сфері освіти, науки, інформації, бібліотечної справи, видавництва»
- підготовка інформаційних досьє, аналітичних довідок, бібліографічних покажчиків з питань екології та міжнародного співробітництва

ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

521-09-89, 521-00-67

- інформаційне супроводження виконання національних і державних наукових та науково-технічних програм
- створення та супроводження банків даних науково-технічної, статистичної та патентної інформації